

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เรียบเรียงนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แหล่งเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้
 - 1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
 - 1.3 บทบาทหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้
 - 1.4 แนวทางการจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน
 - 1.5 แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
 - 1.6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับแหล่งเรียนรู้
2. การพัฒนาบุคลากร
 - 2.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร
 - 2.2 ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร
 - 2.3 ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร
 - 2.4 แนวทางการพัฒนาบุคลากร
 - 2.4.1 อบรมเชิงปฏิบัติการ
 - 2.4.2 ศึกษาดูงาน
 - 2.4.3 การนิเทศติดตามผล
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.2 หลักการ แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.3 ประโยชน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.4 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

4. บริบทโรงเรียนบ้านชาพิทยาคม
 - 4.1 ข้อมูลทั่วไป
 - 4.2 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน
 - 4.3 บริบทเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้คล้ายคลึงกันดังนี้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 1) ได้สรุปว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อขยายประสบการณ์ของนักเรียนและเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้คำจำกัดความของแหล่งเรียนรู้ว่า(ราชบัณฑิตยสถาน. 2549 : 582,456,904) ดังต่อไปนี้

แหล่ง หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่
เรียน หมายถึง ศึกษาให้รู้ ให้เข้าใจ ศึกษาให้ชำนาญ

รู้ หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ

แหล่งเรียนรู้ จึงหมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แห่ง ที่ หรือศูนย์รวมความรู้ ที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจโดยประสบการณ์ของ

นอกจากความหมายของคำว่า แหล่งเรียนรู้ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีนักศึกษา ใช้ชื่อเรียกต่างๆ กัน แต่มีความหมาย วิธีดำเนินการและเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

องอาจ แสตนมาโนช (2550 : 17) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชนต่างก็มีความหมายเหมือนกัน เพียงแต่ใช้ชื่อต่างกัน ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ สถาบันต่างๆ สิ่งของ ธรรมชาติ

แวดล้อม สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ผู้เรียนเข้าไป ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรง และได้ความรู้ใหม่ๆ ที่มีคุณค่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (ออนไลน์, 2554 : 1) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้อีกหนึ่งนัยหนึ่งว่า หมายถึง แหล่งที่มี ข้อมูลข่าวสารความรู้ ประสบการณ์ สารสนเทศและเทคโนโลยีสำหรับผู้เรียนใช้ในการ แสวงหาความรู้ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการ ในชุมชนต่างมีความมุ่งหมายเหมือนกัน เพียงแต่ใช้ชื่อเรียกต่างกัน ซึ่งหมายถึง สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ สถาบันต่างๆ สิ่งของ ธรรมชาติ แวดล้อม สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ผู้เรียนเข้าไป ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ ได้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรง และได้ความรู้ใหม่ๆ ที่มีคุณค่า สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ความสำคัญ และประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 กำหนดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน และสถาบันทาง สังคมได้ร่วมมือกันจัดให้เกิดการเรียนรู้ในทุกๆ เวลาทุกสถานที่ ทั้งนี้เพื่อผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเองได้อย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังให้การเรียนรู้ที่เกิดจากการ ปฏิบัติจริงจากสภาพแวดล้อมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อม รักถิ่นฐาน สามารถสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดทักษะและนำไปสู่ การประกอบวิชาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแหล่ง เรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้จากเหตุผลดังกล่าวในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ไว้ในอันที่จะนำ “ทรัพยากร” ที่มีอยู่ทั้งสถานที่ บุคลากร และงบประมาณมาเพื่อให้ผู้เรียน ได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ ทุกโอกาสตามความเหมาะสม และบัญญัติในมาตรา 25 ไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่

ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ" ซึ่งสอดคล้องแนวคิดเปรมวดี ศรีธนพล (2549 : 69) ที่ว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต การที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การศึกษาในระบบเพียงประการเดียวคงไม่เพียงพอและไม่สามารถทำให้ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงการศึกษาได้ทั้งหมด การเรียนจึงไม่จำกัดเพียงในห้องเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้นบุคคลสามารถเข้าศึกษาค้นคว้าข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และศาสตร์แขนงต่างๆ ได้ตามความสนใจจากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมาย อาทิ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ นักปราชญ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการเติมเต็มการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้เป็นอย่างดีคุณค่าที่สำคัญอีกประการของแหล่งการเรียนรู้คือ เป็นห้องเรียนธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริงเป็นแหล่งที่รวมของความรู้ ศาสตร์ต่างๆ มากมายเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติโดยผู้เรียนในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อมเกิดความรักถิ่นฐาน สืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดทักษะและบางครั้งสามารถนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ สิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนได้สัมผัสจะทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ที่สุดท้ายจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการลงมือปฏิบัติซึ่งจะเป็นประสบการณ์ชีวิต ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน นอกเหนือจากที่กล่าวแล้ว แหล่งเรียนรู้ยังมีความสำคัญและประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตั้งแต่ที่ กรมวิชาการ (อึ้งโน นันทยา จินามา, 2549: 18) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทที่มีอยู่ในท้องถิ่น และแหล่งอื่นๆ ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆ ที่มีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ซึ่งในการใช้แหล่งเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์คือ

1. เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้
2. เพื่อสนับสนุนการจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. เพื่อสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ
ท้องถิ่นและเป็นระบบ

4. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับชุมชน

ดังนั้นแหล่งเรียนรู้จึงมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาใช้จัดกิจกรรม
การเรียนรู้ตามหลักการปฏิรูปการศึกษา และสามารถสร้างประสบการณ์ที่ถาวร แก่ผู้เรียน
จากเอกสารข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาตระหนักในความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีอยู่
และเล็งเห็นว่าแหล่งเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ เป็นสื่อที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ตรง แก่ผู้เรียน
อันจะสามารถนำมาเป็นแนวคิดในการถ่ายทอดเป็นงานเขียนได้ ถึงแม้ว่าทักษะการเขียน
ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนเป็นเรื่องซับซ้อน น่าเบื่อสำหรับผู้เรียน การใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้าง
บรรยากาศในการเรียนการสอนเขียนถือการพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสอันเป็นประโยชน์ต่อ
ผู้เรียน ตามแนวคิดในการสอนทักษะการเขียนของ คณาจารย์สมานมิตร (2547 : 60) กล่าวว่า
“ครูควรพลิกแพลงการสอนทักษะโดยวิธีสอนหลายๆ แบบ เพื่อให้บรรยากาศการสอน
น่าสนใจมีชีวิตชีวา ทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเขียน” แหล่ง
เรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนได้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้
เป็นตัวอย่างในการสร้างภาพ เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอด Gange and others (1993: 81) กล่าวถึง
กระบวนการทางสมองของมนุษย์ สรุปความได้ว่า สมองจะรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวัตถุ
โดยการจำภาพของจริงที่เห็น (Images) หลังจากจดจำภาพไว้แล้ว เมื่อจะอธิบายภาพเพื่อ
ถ่ายทอดก็จะถอดความจากภาพดังกล่าวโดยการใช้ข้อความอธิบาย (Propositions) เป็น
การเชื่อมโยงทางความคิดและสมองก็มีการลำดับเหตุการณ์ (Linear orderings) กิจกรรม
ต่างๆ เอาไว้ เมื่อต้องการจะกล่าวถึงภาพที่จดจำแล้วนั้น ก็จะมีการระลึกถึง และถอดความ
เป็นข้อความทางภาษาเพื่ออธิบายสิ่งนั้นการระลึกถึงสิ่งต่างๆ ที่เคยพบเห็นมากับการเรียนรู้
อะไรใหม่ๆ จึงสามารถนำความรู้ใหม่ๆ ที่เพิ่งได้รับนั้นไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความรู้ที่มีอยู่เดิม
ทำให้สามารถถ่ายทอดสื่อความได้ จากกระบวนการทางสมองดังกล่าว แหล่งเรียนรู้จึงถือ
ว่าเป็นภาพของจริง ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดจินตภาพ และสามารถนำไปสู่การถ่ายทอดเป็นงานเขียน
ได้ในที่สุด สารคดีเป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงการที่นักเรียนได้รับรู้ สัมผัส
แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่จริงย่อมทำให้สามารถถ่ายทอดได้ดี

บทบาทและหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้ (สุจิตรา ภัคดีสงคราม, 2551 : 147)

1. จัดการศึกษา และการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในทุกกลุ่มระดับและกลุ่มเป้าหมาย
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นองค์การเปิด สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้ ที่เกี่ยวเนื่องสภาพสังคม วิถีชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่น
3. จัดหาความร่วมมือ โดยร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เรียน เพื่อร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
4. เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และสามารถจัดกระบวนการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่น ทั้งสถานศึกษาและชุมชนในแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
5. เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ทั่วประเทศ
6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ผู้เรียนจากทั่วทุกภูมิภาค สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

การจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2549 : 21-27)ได้กล่าวถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ให้บรรลุตามเป้าหมาย ตามนโยบายและกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. นโยบาย

1. คุณธรรมนำความรู้สู่การปฏิบัติ

1.1 เป้าหมายและหลักการ

1.1.1 คุณธรรมที่พึงส่งเสริม มีสาระสำคัญ 5 เรื่องคือ เศรษฐกิจพอเพียง ธรรมภิบาล สมานฉันท์ คุณธรรมตามหลักสูตร และคุณธรรมที่คัดสรร โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียน โดยเด็กเป็นผู้คิดเอง คัดสรรเองและทำเองจึง

สร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความผูกพัน โดยกำหนดเป็นแนวปฏิบัติเบื้องต้น 8-9 เรื่อง คือ ความมีวินัย ความซื่อตรงความสะอาด ความสุภาพ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความประหยัด มัธยัสถ์และอดออม

1.1.2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาทุกแห่ง ปรับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการนี้ โดยทุกแห่งนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีธรรมาภิบาลในสำนักงาน เช่น ดูว่าในการทำงานนั้น เราพุ่งเพื่อเกินไปหรือไม่ และจะปรับการทำงานอย่างไร

1.1.3 สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้อย่างต่อเนื่องกิจกรรมใดที่เมื่อดำเนินการแล้ว ไม่ควรจบเพียงเท่านั้น ต้องมีการปลูกฝังต่อไปให้เกิดในชีวิตประจำวัน

1.1.4 สถานศึกษาร้อยละ 10 เป็นแบบอย่างได้ เป็นความหวังให้ในแต่ละเขตพื้นที่มีโรงเรียนเป็นต้นแบบเรื่องนี้เพียงร้อยละ 10

1.2 ความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะสนับสนุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

1.2.1 ระบบจัดการเรียนรู้ (Knowledge Management : KM) ส่วนกลางจะหารูปแบบเพื่อดูว่าจะรวบรวมความรู้ที่ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษารวบรวมไว้มาขยายผลและ เพื่อแพร่ได้อย่างไร

1.2.2 หลักสูตร คู่มือการอบรม ซึ่งจัดทำโดยสำนักเขตวิชาการ มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งที่สภาการศึกษาจะจัดอบรมด้วย

1.2.3 ตลาดนัดคุณธรรม จะเป็นการจัดควบคู่กับงานแสดงศิลปะเพื่อให้คนที่ยังไม่มีแนวทางได้เห็นและเกิดแนวคิดได้ หากใครทำแล้วก็ต่อ ยอดให้ดีขึ้น

1.2.4 งบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยโครงการและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ เช่น จัดค่าย 15 ค่าย ได้แก่ ค่ายคุณธรรม ลูกเสือ ดนตรีและกีฬา เป็นต้น ที่สำคัญคือ ขอให้ทำด้วยความรู้สึกว่าจะเป็นเรื่องมือส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ได้จริงๆ

1.2.5 แนวทางปรับปรุงระบบดูแลนักเรียน ระบบส่งเสริมความประพฤติ และทักษะชีวิต ดังนั้นเรื่องคุณธรรมนี้ สามารถทำกิจกรรมได้ทั้งเชิงบวก คือสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเชิงลบคือการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

2. การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 มีเป้าหมายดังนี้

2.1.1 รณรงค์ให้เยาวชนวัยภาคบังคับได้เรียนทุกคน

2.1.2 รณรงค์การเรียนต่อ 12 ปีให้สูงขึ้น

2.1.3 ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาประถมวัย

2.1.4 ลดภาระผู้ปกครองในเรื่องค่าใช้จ่าย ดูแลเด็กที่ได้รับ

ทุนการศึกษาไม่ควรเก็บเงินค่าใช้จ่ายเพิ่มอีก

2.2 ความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 สิ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะสนับสนุนการทำงานของสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษา คือ

2.2.1 การสำรวจสภาพ โดยสำนักนโยบายและแผนฯ จะสำรวจเด็ก
 ตกหล่นโดยองค์กรอื่นร่วมรับผิดชอบด้วย อบต. เพื่อได้ข้อมูลจากทุกทาง

2.2.2 ประชุมจัดทำ School mapping เพื่อวางแผนระยะยาว

2.2.3 รณรงค์สร้างความตระหนักระดับชาติ ระดับท้องถิ่น

2.2.4 สนับสนุนการพัฒนารูปแบบ เพื่อรองรับรูปแบบต่างๆ

เช่นเด็กตกหล่น ซึ่งยังมีเหลืออยู่ และเด็กออกกลางคัน

2.2.5 การขยายและปรับปรุงโรงเรียนตามยุทธศาสตร์ ซึ่งให้ไม่
 เป็นตามแรงวิ่งของโรงเรียนแต่ให้ขึ้นกับยุทธศาสตร์ว่าแต่ละอำเภอต้องมีโรงเรียนดี ขยาย
 ถึงตำบล และสนับสนุนทรัพยากรตามลำดับ บางพื้นที่โรงเรียนไม่พอ จะดูแลตาม

School Mapping

2.2.6 พัฒนาระบบดูแลเด็กด้อยโอกาส ต้องมีระบบถาวรเพื่อดู
 ว่าเด็กคนใดต้องการความช่วยเหลือ

2.2.7 ดำเนินการเข้าถึงเด็กตกหล่น เด็กออกกลางคัน และเด็ก
 ไม่เรียนต่อ

3. การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

3.1 เป้าหมาย

3.1.1 ยกกระดับมาตรฐานโรงเรียน

3.1.1.1 พัฒนาโรงเรียนเกณฑ์ปรับปรุงเป็นพอใช้ทุกโรงเรียน

- 3.1.1.2 พัฒนาโรงเรียนเกณฑ์พอใช้เป็นที่ไม่ต้องถึง
ร้อยละ 80 ก็ได้
- 3.1.1.3 พัฒนาโรงเรียนเกณฑ์ดี เป็น ดีมาก ไม่ต้องถึง
ร้อยละ 70 ก็ได้
- 3.1.2 แก้ปัญหา อ่าน เขียน โภชนาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการ
พัฒนาคุณภาพเด็ก
- 3.1.3 ยกระดับสัมฤทธิ์ในวิชาหลัก และการคิดวิเคราะห์
- 3.2 ความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน
- 3.2.1 การประเมินมาตรฐานคุณภาพ (National Test)
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะสนับสนุนการสำรวจคะแนน National
Test ทั่วประเทศ
- 3.2.2 สนับสนุนงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน
- 3.2.3 งบประมาณเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหา อ่าน เขียน
และยกระดับผลสัมฤทธิ์
- 3.2.4 รูปแบบในการพัฒนาคิดวิเคราะห์ และยกระดับผลสัมฤทธิ์
ซึ่งในเรื่องนี้รวมถึงเด็ก LD (Learning Disability) ซึ่งเป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางการเรียนรู้
เพราะละเอียดมานาน เนื่องจากเราถือว่าไม่ใช่เด็กพิการ แต่ผลการสำรวจ ของมหาวิทยาลัย
Yale พบว่า เด็กกลุ่มนี้เป็นกลุ่มประสบปัญหาด้านอาชญากรรมสูงสุด ซึ่งรูปแบบการพัฒนา
การคิดวิเคราะห์จะเป็นตัวช่วยได้
- 3.2.5 ICT (Information and Communication Technology)
เกี่ยวกับการอบรมเพื่อต่อยอดเทคนิควิธีการใหม่ๆ และการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่
- 3.2.6 การอบรมในรูปแบบใหม่ ที่สำคัญคือต้องมีการประเมินผล
และปรับปรุงความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาต้องมี
ฐานข้อมูลครูทุกคน เพื่อใช้ในการลงทุนต่อยอดพัฒนาบุคลากรต่อไป ซึ่งต้องทำให้ต่อเนื่อง
และทราบว่า จะอบรมอะไรให้ใครบ้าง
- 3.2.7 การประเมินผลในชั้นเรียน
4. การกระจายอำนาจและการส่งเสริมความเข้มในสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษา

4.1 เป้าหมาย

4.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเข้มแข็งได้รับการกระจายอำนาจและมีความเป็นธรรมาภิบาล

4.1.2 โรงเรียนมีคุณภาพ เข้มแข็งได้รับการกระจายอำนาจและบริหารแบบธรรมาภิบาล โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM)

4.1.3 มีเครือข่ายบริหารจัดการดูแลโรงเรียนขนาดเล็กที่ยังต้องการความสนับสนุน (School Network Management: SNM)

4.2 ความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.1 กฎกระทรวง

4.2.2 การอบรมและการพัฒนาต่อเนื่อง

4.2.3 งบประมาณสนับสนุนสำหรับเครือข่ายโรงเรียน

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

5.1 เป้าหมาย

5.1.1 ความเข้มแข็งและธรรมาภิบาลของคณะกรรมการสถานศึกษาและองค์คณะบุคคลในพื้นที่

5.1.2 การเข้มแข็งของสภาและกรรมการนักเรียน

5.1.3 การมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ปกครอง

5.1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการถ่ายโอนสถานศึกษา

พื้นฐาน

5.2 ความสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2.1 นโยบายที่ชัดเจน

5.2.2 การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2.3 งบประมาณสนับสนุนการพัฒนา และการจัดกิจกรรม

ภาคใต้

6. การพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดน

6.1 เป้าหมาย

6.1.1 พัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

6.1.2 ส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้เพื่อความเสมอภาค

6.1.3 ส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน

2. การจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

การเรียนรู้ในยุคใหม่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ในห้องเรียนหรือในโรงเรียน เท่านั้นการจัดการเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิมๆ ที่ว่าครูเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้เรียน สามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่มีรอบๆ ตัว โรงเรียนจึงต้องจัดแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียนให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ ได้แก่

2.1 แหล่งเรียนรู้ในอาคาร

การเรียนการสอนในโรงเรียน นักเรียนจะใช้เวลากว่าร้อยละ 90 อยู่ในห้องเรียนหรือในอาคารเรียน โรงเรียนจึงควรจัดแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนหรือในอาคารเรียน ให้มาก กล่าวคือ แทนที่ครูจะเป็นแหล่งความรู้แต่เพียงผู้เดียว ครูควรจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้สื่อและเทคนิควิธีการ ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียน ได้คิด ได้แสดงออก ได้ทำงานร่วมกัน ครูอาจใช้สื่อการสอนต่างๆ เช่น ชุดการสอน จัดการเรียน การสอนแบบศูนย์การเรียน บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษา ทดลอง ฟังพุดอ่านเขียนด้วยตนเอง เป็นต้น มีมุมค้นคว้า มุมฝึกปฏิบัติ มีป้ายความรู้ มีห้องสมุด ห้องสมุดหมวดวิชา/งาน ห้องพิพัตภัณฑ์ ให้นักเรียนเข้าไปเรียนรู้ ก็สามารถจัด เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ได้ โดยมี เนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใน คาบนั้นๆ รวมทั้งความรู้เพื่อการรอบรู้ด้วย

2.2 แหล่งเรียนรู้นอกอาคาร

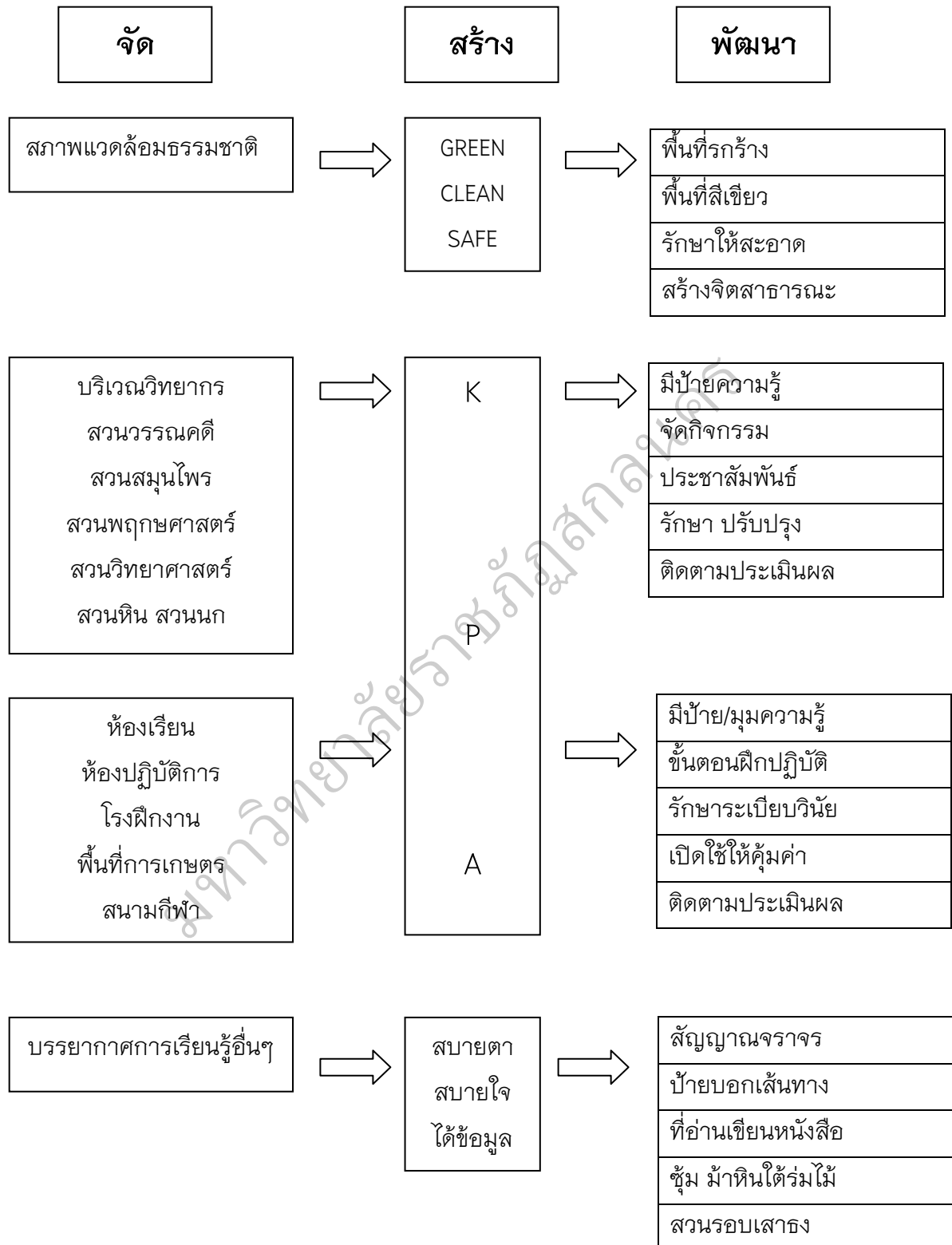
นอกจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนหรือในอาคารเรียนแล้ว ภายใน บริเวณโรงเรียน ก็จะมีแหล่งเรียนรู้อีกมากมาย เช่น บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้ เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์ และอื่นๆ อีกมากมาย ล้วนแล้วแต่เป็น แหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ในโลกยุคปัจจุบันนี้ จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ และเรียนรู้ด้วยการ ฝึกปฏิบัติและสัมผัสจากประสบการณ์จริง อย่างหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น โรงเรียนทุกโรงเรียนจะต้องดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม เพื่อให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

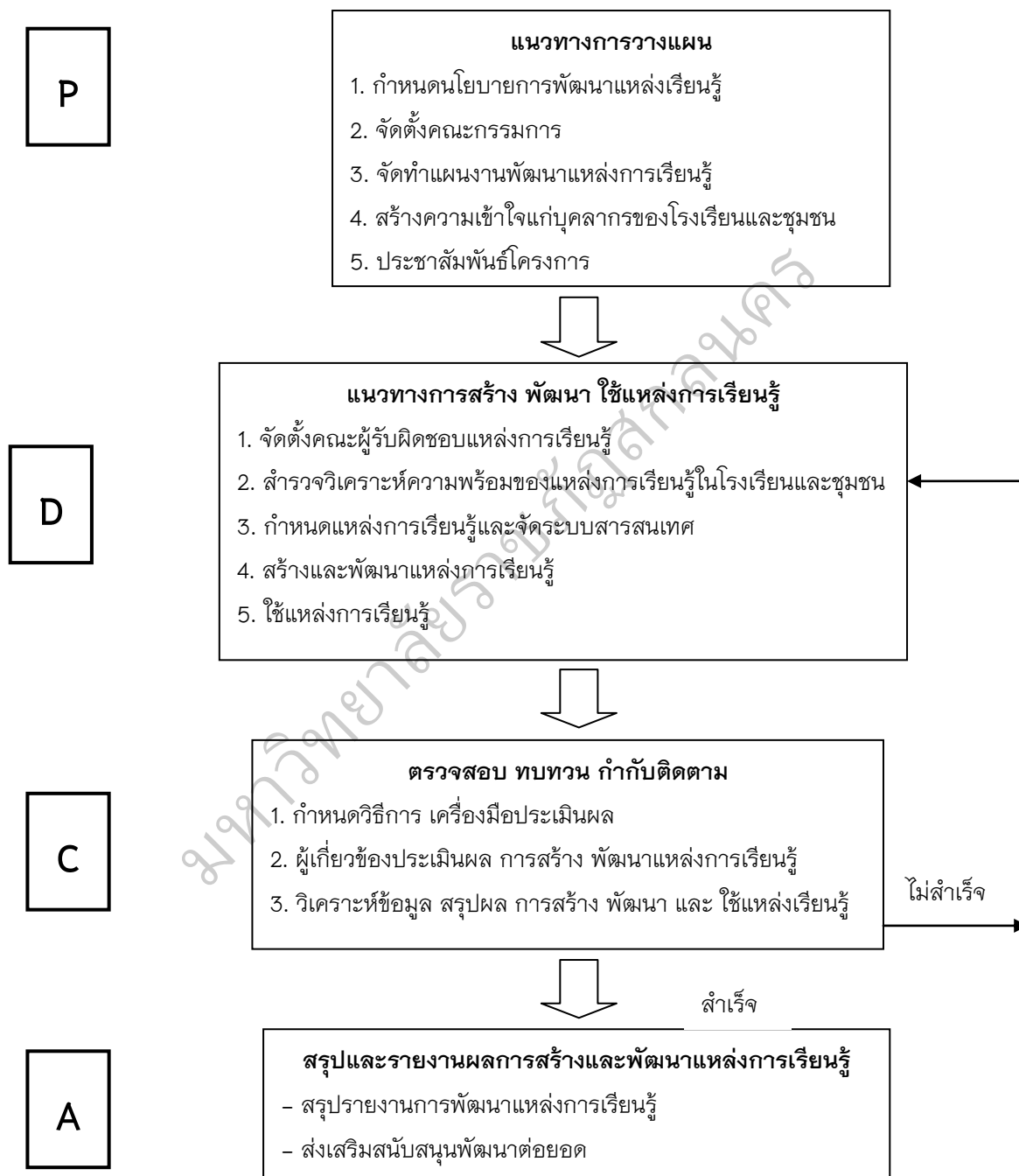
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1 -6) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในการจัดแหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก โดยใช้หลักการบริหาร 4 M's

1. บุคลากร (Man) ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอนทุกคน นักเรียนทุกคน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ
 2. งบประมาณ (Money) การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การบริหารจัดการงบประมาณ โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด โดยแหล่งที่มาของงบประมาณ คือ เงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ โดยใช้/จ่ายตามระเบียบของทางราชการ
 3. ทรัพยากร (Materials) การบริหารทรัพยากรหรือแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการจัดทำทะเบียน เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการได้ครอบคลุม ครบถ้วนและเกิดประโยชน์สูงสุด จัดได้ดังนี้ คือ แหล่งเรียนรู้ของราชการ เอกชน แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน โดยการพัฒนาของเดิมหรือสร้างใหม่ และจัดเก็บให้เป็นระบบ โดยแยกเป็นสื่อธรรมชาติและสื่อเทคโนโลยี
 4. การบริหารจัดการ (Management) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ/โครงการของสถานศึกษา โดยการจัดตั้งทีมบริหารเพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุน การจัดตั้งทีมครู นักเรียน เพื่อดำเนินการและส่งเสริมให้มีการวิจัย/พัฒนาให้เกิดผลที่คุ้มค่า ยั่งยืน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่เกิดประโยชน์แก่วงค์เป็นสำคัญ
- ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักและใช้แหล่งเรียนรู้อย่างคุ้มค่าและประสานความร่วมมือกับทุกองค์กร ดังภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน
ที่มา : คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 8)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (ออนไลน์ 2554 : 3 -6) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยใช้การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 3 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้
ที่มา : คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ออนไลน์, 2554 : 3)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เป็นงานที่โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่แล้ว ภาพความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนก็คือ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งมีหลายช่องทางเพียงแต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ยังเป็นไปโดยไม่เป็นระบบ และกระบวนการที่ชัดเจน แหล่งเรียนรู้บางแห่งจึงไม่ได้ถูกใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติก็ถูกละเลย ไม่ได้เข้าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้นำดำเนินการสู่ความสำเร็จ โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งอาจบริหารจัดการได้ดังนี้

1. ขั้ววางแผน (Plan)

1.1 กำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

โรงเรียนกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยทำความเข้าใจนโยบายตามแผนหลัก หลักสูตร รวมทั้งแนวดำเนินการของโรงเรียนในฝัน เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ โดยให้คณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนด

1.2 จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจแหล่งการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สภาพความพร้อมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งอาจประกอบด้วย

- ผู้บริหารโรงเรียน
- ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
- หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ผู้เกี่ยวข้องที่โรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม

1.3 จัดทำแผนงานพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

คณะกรรมการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่จะเป็นผู้สำรวจ วิเคราะห์ความพร้อม รวบรวมข้อมูลแล้วจัดทำแผนพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

1.4 สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรของโรงเรียนและชุมชน

โรงเรียนดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายในโรงเรียน และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญมีส่วนร่วมในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้

1.5 ประชาสัมพันธ์โครงการ

โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจตรงกัน เกิดความร่วมมือในการสนับสนุน ช่วยเหลือ เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้ เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

2. ขั้นการดำเนินงานสร้างแลพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Do)

โรงเรียนอาจมีแนวทางการสร้าง พัฒนา ใช้แหล่งเรียนรู้ ได้ดังนี้

2.1 จัดตั้งคณะผู้รับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งอาจประกอบด้วย บุคลากรดังต่อไปนี้

- รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
- หัวหน้างานห้องสมุด
- หัวหน้าศูนย์คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

รับผิดชอบการดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ตามความพร้อม ที่ได้ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในโรงเรียนและชุมชน กำหนดแหล่งเรียนรู้ และจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้

2.2 สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตามสารสนเทศที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ จัดระบบการใช้สำหรับผู้เรียนและผู้สนใจ

2.3 ผู้เรียนและผู้สนใจได้ใช้แหล่งการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า มีการรวบรวมข้อมูลการใช้ เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่อไป

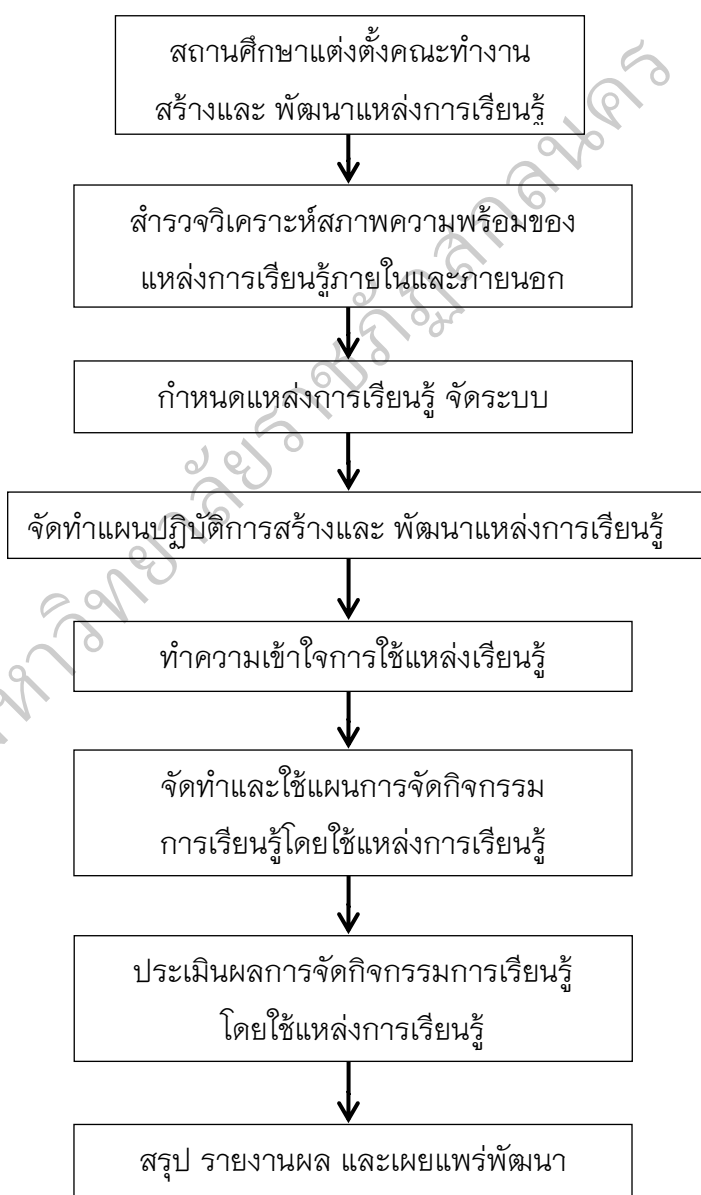
3. ขั้นตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check)

โรงเรียนกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตามและประเมินการพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แก้ไข ปัญหาอุปสรรคในระหว่าง การดำเนินการ มีการประเมินทบทวนปรับปรุง กระบวนการดำเนินการ ให้เกิดการพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้ตามแผนหลักและแนวดำเนินการของโรงเรียนในพื้นที่โรงเรียนกำหนดไว้ ตามบริบทของโรงเรียนเอง มีการกำหนดวิธีการและเครื่องมือประเมินผลการดำเนินการ การสร้าง การพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการประเมินและสรุปผลการประเมิน

4. ขั้นสรุปและรายงานผลการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Action)

การสรุปรายงานการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ ควรรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ระหว่างดำเนินการและเสร็จสิ้นการดำเนินการ เพื่อสรุปเป็นรายงานนำเสนอให้หน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเป็นการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดต่อไป

ดังจะเห็นแผนภูมิการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภาพประกอบ 4 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
ที่มา : คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ออนไลน์, 2554 : 6)

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีและการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่าย โรงเรียนทุกแห่งจำเป็นต้องดำเนินการให้มีแหล่งเรียนรู้ขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งการจัดให้มีกระบวนการใช้แหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างถูกต้องเหมาะสมและต่อเนื่อง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 9 แหล่งเรียนรู้ ดังนี้ ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องศิลปะ ห้องสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ห้องภาษาต่างประเทศ ห้องภาษาไทย ห้องสุขศึกษาและพลศึกษา และห้องคณิตศาสตร์

แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ปรับปรุง 2553 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา อันเป็นภาระสำคัญของชาติ มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด โดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542(2542 : 16-21) เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดจะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนสาระสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้จะอยู่ในหมวด 4 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด และเป็นจุดปรับเปลี่ยนที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีสาระสำคัญดังนี้

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

สาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลักสาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบโรงเรียนสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 สาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ คือ

1. หลักการจัดการศึกษา
2. สาระการเรียนรู้
3. กระบวนการเรียนรู้
4. บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้
5. การประเมินผลการเรียนรู้
6. การพัฒนาหลักสูตรระดับต่างๆ
7. บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

8. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถรู้และพัฒนาตนได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด กระทบการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระทบการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนรู้การสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้ สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้ง สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอด ชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนา ของผู้เรียนความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบ การศึกษาให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าการศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำ สาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับ บุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลายทั้งนี้ให้ จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสม

แกว้ยและคักยภาพสวระของหลักสูตรทังทีเปันวิซาคารและวิซาชีพตังมุงพัฒนามคนให้มึความสมคูลทังด้านควมรู้ ควมคึต ควมสามารถ ควมตังามและควมรบัมคึตชอบต่อสังคมสำหรับหลักสูตรการคึทษาระคับอุมคึทษานอกจากคูลณคัษณะในวรคคหนึ่ง และวรคคสองแล้ว ย้งมึควมมุงหมายเฉพาะทีจะพัฒนามวิซาคาร วิซาชีพซันสูงและการคันค้วา วิจัยเพื่อพัฒนามองคควมรู้และพัฒนามสังคค

มาตรา 29 ให้สทานคึทษาร่วมกับบุคคล ครอบคร้ว ชุมชน องคกรชุมชน องคกรปกครองส่วนทังถัน เอกชน องคกรเอกชน องคกรวิซาชีพ สทาบันศาศนา สทานประกอบการและสทาบันสังคคอื่น ส่งเสริมควมซ่มซ้งของชุมชนโดยจัตกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชน มึการจัตการคึทษาอบรม มึการแสวงหาควมรู้ ข้อมูล ซ้วาสวและรู้จัตเล็อกสรรมญมึปัญญมาและวิทยการต่างๆ เพื่อพัฒนามชุมชนให้สอดคค้องกับสทาบปัญญาและควมตังการรวมทังหาวิธึการสนับสนุน ให้มึการแลกเปล็ยนประกอบการณการพัฒนามระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สทานคึทษาพัฒนามกระบวนการเรียนการสอนทีมึประสทษิถภาพรวมทังการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนามการเรียนรู้ทีเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระคับการคึทษาพระรชบัญญัติการคึทษาแห่งชาต พ.ศ. 2542 เปันบทบัญญัติทีให้ทคทางในการปฏิรูปการเรียนรู้ทีซัดเจน แม้วาการปฏิรูปการเรียนรู้ของชาตเปันงานทียากแต่เปันการกจทึย้งใหญ่ทีมุงสมถทษิผล ทังนี้ ทุกส่วนของสังคคไม้วา ฝ่ายนโยบาย พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู ผู้เรียน ผู้บรหิรชุมชน ตังมึควมซ่มซ้งตรงกันและซ่มซ้งร่วมมึการปฏิรูปคร้งนี้ โดยมุงหวังทีจะได้เห็นคนไทยทีฟังประสงค เปันทังคนคึ คนแก้งและมึควมสุข

หลักสูตรแกนกลางการคึทษาซันพืนฐาน พุทศักราช 2551

ในการวิจัยคร้งนี้ผู้วิจัยได้คึทษาหลักสูตรแกนกลางการคึทษาซันพืนฐาน พุทศักราช 2551 ดั่งนี้

วีสัยทศน

หลักสูตรแกนกลางการคึทษาซันพืนฐาน มึวีสัยทศนทีสำคัญดั่งนี้ หลักสูตรแกนกลางการคึทษาซันพืนฐาน มุงพัฒนามผู้เรียนทุกคน ซ้งเปันกำลังของชาตให้เปันมณุษย์ทีมึควมสมคูลทังด้านร่างกาย ควมรู้ คูลณคัษณะ มึจิตสำนึกในควมเปันพลเม็องไทยและเปันพลโลกยัดมึนในการปกครองตามระบอบประกอบประกอบประชาธิปไตยอันมึพระมหากษัตริย์ทรงเปัน

ประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดหมายที่สำคัญดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสารการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรม บนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาส ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่สำคัญดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สำคัญ ดังนี้

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิต ทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จัก

และเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุง การทำงานเน้น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษา และท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาริชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะ อาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

สรุปสาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบมุ่งพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

การพัฒนาบุคลากร

1. ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร นับว่าเป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานที่ต้อง ดำเนินการเพราะบุคลากรในหน่วยงานเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การทำงาน ในหน่วยงานให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และถือว่าพัฒนาบุคลากร

เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลให้ผลผลิตต่างๆ ขององค์การมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งมีหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังต่อไปนี้

ยนต์ ชุ่มจิต (2550 : 1) ได้กล่าวถึงการพัฒนาครูผู้สอนว่า หมายถึง การดำเนินงานที่พยายามจะสร้างเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการสอน และการทำงาน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในการทำงานรวมถึงการมีบุคลิกภาพและคุณธรรม ความเป็นครูที่ดีด้วย

นพพร พรหมแพง (2551 : 55) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลากรจะเป็นการส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เกตุมะณีญ์ คำจันทร์ (2552 : 12) การพัฒนาบุคลากร หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์การ เพื่อเพิ่มพูนให้บุคลากรในหน่วยงาน หรือในองค์การเกิดความรู้ความสามารถ และเกิดทักษะในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพการทำงาน มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ปฏิบัติอยู่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

บัณฑิต ชุมแวงวาปี (2552 : 11) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า เป็นการฝึกฝน อบรมและส่งเสริมให้บุคคลได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ อุปนิสัย ทัศนคติและประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลให้สามารถที่จะพัฒนาสมรรถภาพไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน

สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ที่หน่วยงานเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และพัฒนาทักษะตลอดจนมีทัศนคติที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์การ

2. ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร

การดำเนินงานในหน่วยงานหรือองค์การจะมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลมากขึ้น ถ้าบุคลากรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรจึงมีความสำคัญ

อย่างยิ่ง ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้มากมาย เช่น

สำนักพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ (2548 : 7) ระบุว่า พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มีเจตนารมณ์ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (มาตรา 8) และอำนาจหน้าที่ของคุรุสภา (มาตรา 9) ต้องการให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา มีมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ สัมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยกำหนดให้คุรุสภามีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรา 9 (1) สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรา 9 (5) รวมทั้งกำหนดระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพและจัดให้มีการประเมินระดับคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ ความสามารถและความชำนาญการตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพมาตรา 49

ฉวีวรรณ เฟื่องดี (2549 : 9) ให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อองค์กร เนื่องจากทำให้บุคคลมีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพิ่มความสามารถ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการพัฒนาและเพิ่มผลผลิตต่อองค์กร

ถาวร นามลาพุทธา (2549 : 16) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นที่หน่วยงานต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ และปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรหรือหน่วยงาน

ศศกร ไชยคำหาญ (2550 : 80) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ว่า การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นต่อบุคลากรในองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะคนได้ผ่านการพัฒนาจะทำให้ตนเองมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ เพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงาน มีความเชี่ยวชาญในงานที่ปฏิบัติ แก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และเทคนิคการทำงาน เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาสังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นการแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านการบริหาร

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552 : 15) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญ และจำเป็นที่หน่วยงานต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ในการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ และปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ในยุคปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การทำงานเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรหรือหน่วยงาน

นิราพร โทสวงจิตร (2555 : 13) สรุปว่าการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ปฏิบัติบรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อหน่วยงาน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพราะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและทักษะ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หากหน่วยงานใดมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานนั้นก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จ และสามารถพัฒนา บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหากเป็น หน่วยงานนั้นเป็นสถานศึกษา การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะ ครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรในสังคมให้มีความรู้ มีความเจริญงอกงาม

3. ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร

ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร เป็นการทำให้บุคลากรปฏิบัติงาน อย่างเต็มเวลาเต็มความรู้ความสามารถซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผู้ให้ความมุ่งหมายในการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

ฉวีวรรณ เพ็งดี (2549 : 10) สรุปไว้ว่าการพัฒนาบุคลากร มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคลากร มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีทักษะการปฏิบัติงานมากขึ้น สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อความก้าวหน้า ของหน่วยงานและ บุคลากรในหน้าที่การงาน

สุนทร ขวัญคำ (2549 : 11) สรุปความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร ไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ

ในการปฏิบัติงานมากขึ้นและเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากร

คูสิต มั่นคง (2550 : 11) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรนั้น มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคลากรในหน่วยงาน ได้มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้มีความสามารถมีทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้น และเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย รวมทั้ง การพัฒนาคุณภาพงานและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

เกตุมะณีญ์ คำจันทร์ (2552 : 12) ได้สรุปความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านและเข้าในนโยบายและความมุ่งหมายขององค์กรที่ตนปฏิบัติงานก่อให้เกิดการประสานงาน และบุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อองค์กร

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร คือ การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และพัฒนาทักษะ ให้เกิดกับบุคลากรมีบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงาน สามารถพัฒนางานและพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรหรือหน่วยงานจะต้องกำหนดความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร หรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานไว้ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางหรือแผนในการพัฒนาบุคลากรตามทิศทางและนโยบายขององค์กรหรือหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

4. แนวทางการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรไม่อาจกล่าวได้ โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะใช้วิธีใดวิธีการหนึ่งพัฒนาบุคลากรทั้งองค์กรได้ และยังไม่มียุติวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นมาตรฐานบุคลากรทั้งองค์กร ดังนั้น ในการเสริมสร้างนิสัย รักการอ่าน ของนักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูในโรงเรียน โดยทุกคนควรมี ส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกกิจกรรมการพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถให้เกิดศักยภาพสูงสุดซึ่งการพัฒนาบุคลากรมีหลากหลายวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

สุพรรณณี มะลิงาม (2548 : 26) ได้กล่าวว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบการอบรมที่เริ่มจากวิทยากรบรรยายทฤษฎี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มต้องการให้แก่สมาชิกผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ แนวคิดทฤษฎีที่ได้มาใช้ในการฝึกปฏิบัติยึดหลักกระบวนการกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมและอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยมีกระบวนการกลุ่ม สมาชิกที่เข้าร่วมมีการประเมินการดำเนินการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการประชุมปฏิบัติการไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานจริง ในหน่วยงานหรือองค์กรของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

เรืองอุไร สำราญวงศ์ (2549 : 22) กล่าวว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการจัดกิจกรรมโดยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และฝึกทักษะปฏิบัติในเรื่องที่อบรมโดยวิทยากรผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้นๆ โดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเห็น การอภิปราย และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

บัณฑูรย์ ชุมแวงวาปี (2552 : 40) ได้สรุปไว้ว่าการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการให้ประสบการณ์เพื่อพัฒนาบุคลากรได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานทำให้งานที่ทำมีคุณภาพได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้

นิราพร โทสวงจิตร (2555 : 16) การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร ในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

สรุปได้ว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหา และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

4.2 การศึกษาดูงาน

ความหมายของการศึกษาดูงาน หน่วยงานการศึกษาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาดูงาน พอสรุปได้ดังนี้

ศศกร ไชยคำหาญ (2550 : 76) ได้กล่าวถึง การศึกษาดูงานว่าเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากร ที่จะทำให้เกิดความคิดในด้านเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินงานในสถานที่และสภาวะการณ์ต่างๆ กัน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อันจะส่งผลดีต่อหน่วยงานโดยส่วนรวม

ชิโฮ ชูซูกิ (2551 : 10) ได้ได้ระบุว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นถึงประสบการณ์ การเรียนรู้และการทำความเข้าใจ

ธวัชชัย ไพโกล (2555 : 65) ได้กล่าวถึงการศึกษาดูงานว่า หมายถึงการพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการนำผู้เรียน หรือบุคลากรกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาเรื่องที่ต้องศึกษาจากหน่วยงานหรือสถานที่อื่นๆ ที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการ โดยที่ผู้เรียนสามารถพบเห็นสภาพจริง มีโอกาสได้สัมผัสจากประสบการณ์ต่างๆ เช่น การดู การฟัง การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

สรุปได้ว่า การศึกษาดูงาน เป็นวิธีการพัฒนาหรือส่งเสริมให้บุคลากรได้เห็นสภาพที่เป็นจริง ได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการไปศึกษาดูงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความคิดในด้านการเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินการ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ซึ่งจะส่งผลดีต่อหน่วยงานของตนได้

4.3 การนิเทศติดตามผล

ความหมายของการนิเทศติดตามผล

การนิเทศ เป็นการจัดกิจกรรมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและผู้นิเทศ เพื่อเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้เนื้อหาทักษะพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจลึกซึ้ง ชัดเจน และไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสังคมได้อย่างมีการสังเกต การพิจารณา การวางแผน การปฏิบัติจริง ตามด้วยการวิเคราะห์ปรับปรุงแนวทาง จนเกิดผลตามความต้องการ การสรุปนำไปใช้ พฤติกรรม การจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ มีนักวิชาการนำเสนอความหมายของการนิเทศ ดังนี้

สว่าง แวนโซง (2552 : 29) ให้ความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียน หมายถึง ความพยายามของบุคลากรภายในโรงเรียนที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือ ปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการ การศึกษาด้วยการมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนพัฒนาความรู้ความสามารถและพฤติกรรมการสอน ได้ด้วยตนเอง

อาษา เขมะวิบูลย์ (2553 : 19) สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากร ภายในหน่วยงาน เพื่อปรับปรุง แก้ไข การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อของครูผู้สอน เกิดการพัฒนาพฤติกรรม ความสามารถ การจัดการเรียนรู้อ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

หลักการนิเทศติดตามผล

ได้มีนักวิชาการให้แนวคิดในหลักการนิเทศติดตามผล ดังต่อไปนี้

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 59-70) ได้กล่าวถึง หลักการนิเทศ ในสถานศึกษาไว้ว่า

1. มุ่งที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้การนิเทศจะเป็นการพัฒนาบุคลากร สิ่งที่จะพัฒนาจะต้องโยงไปสู่คุณภาพผู้เรียน
2. การนิเทศภายในต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ
3. อาศัยเทคนิควิธีการที่หลากหลายที่กระตุ้นความสนใจและความร่วมมือในการดำเนินการแต่ละวิธีมีจุดเด่น จุดด้อยที่เสริมประสิทธิภาพของตนเองได้
4. กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการและมีประสิทธิภาพ โดยให้การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน
5. ต้องจัดระบบเป็นกระบวนการ ระบบที่นิยมใช้อยู่ คือ Deming (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบกับแผน การแก้ไขปรับปรุงให้เกิดการวางแผนใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 124)

กล่าวถึง หลักการในการนิเทศภายในโรงเรียนที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

1. เป็นการปฏิบัติงานตามวิธีวิทยาศาสตร์ โดยดำเนินการ
อย่างเป็นระบบระเบียบครอบคลุมวิธีการศึกษา สภาพปัจจุบันปัญหา ความต้องการ การวางแผน
นิเทศ การปฏิบัติการณ์เทศ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูล
วิเคราะห์ และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้

2. ปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพใน
ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกียรติซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้างยอมรับผลการประเมิน
ตนเอง ยอมรับในเหตุและผลและปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ความสามารถ
ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3. การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ โดยแสวงหา
ความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้แสดงออกและสนับสนุนส่งเสริม
ความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. การปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม
เน้นความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน การ
ช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมคิดร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของงาน
โดยส่วนรวม

5. การปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงานตาม
บทบาทหน้าที่ มีการควบคุมติดตามผลการดำเนินงาน และผลผลิตอย่างใกล้ชิดเพื่อให้มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

6. การปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานทุกครั้ง
ต้องยึดวัตถุประสงค์การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้
เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในจะอาศัยหลักการปฏิบัติงานตามหลัก
วิทยาศาสตร์ และวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันของผู้ที่ทำหน้าที่
นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อสามารถนำสิ่งที่ได้รับการนิเทศไปใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้
บรรลุเป้าหมาย

กระบวนการนิเทศติดตามผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 125-130) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการนิเทศภายใน หมายถึง ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนของครูมีคุณภาพมีขั้นตอนเหมือนการนิเทศการศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งมีขั้นตอนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นวางแผนการนิเทศ** การวางแผนการนิเทศเป็นขั้นตอนการสำรวจปัญหา และความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ การกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ของการนิเทศ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศ และการจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนก่อนหลังซึ่งการวางแผนการนิเทศเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งเป็นตัวกำหนดภาพรวมของการปฏิบัติงานนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด ตามหลักการผู้บริหารควรให้ความสำคัญในขั้นตอนนี้อย่างยิ่ง จึงจะสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ มีหลักการ ดังนี้ 1) การปฏิบัติงานเพื่อหาข้อกำหนดว่าจะทำอย่างไร มีขอบเขตอย่างไร เพื่อจะได้ดำเนินการให้ตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและวางแผนแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ 2) การจัดระบบงานเป็นการจัดแบ่งสายงานการนิเทศการศึกษาในหน่วยงานอำนาจและหน้าที่ของบุคลากรส่วนต่างๆ 3) การดำเนินงานจะใช้วิธีใดดำเนินงานการติดตามผลและการกำหนดเริ่มปฏิบัติงานตามแผนสิ้นสุดเมื่อใด เป็นต้น 4) การประเมินผลงาน กำหนดวิธีการประเมินผลงานไว้เป็นระยะเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข ควรจะประเมินผล ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

2. **ขั้นเตรียมการนิเทศ** เป็นขั้นตอนเตรียมบุคลากร เตรียมวัสดุเตรียมกิจกรรมให้เรียบร้อยที่สุดเพื่อให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ ได้แก่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศให้แก่ผู้ร่วมงานให้ความรู้และทักษะในการนิเทศแก่ผู้นิเทศและผู้ร่วมงาน กำหนดผู้ให้การนิเทศ กำหนดสื่อ เครื่องมือและแหล่งทรัพยากร กำหนดกิจกรรมที่จะใช้ในการปฏิบัติการนิเทศ การเตรียมการนิเทศอาจแบ่งการเตรียมการไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 **เตรียมคนหรือเตรียมบุคลากร** โดยอาจใช้แนวปฏิบัติในลักษณะต่อไปนี้ 1) ประชุมปรึกษากับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อสร้างการยอมรับความศรัทธาในกระบวนการนิเทศ 2) ประชุมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศภายในโรงเรียนแก่บุคลากรสร้างความเข้าใจให้บุคลากรยอมรับในความสามารถที่แตกต่างกัน

ของแต่ละบุคคลเพื่อก่อให้เกิดผู้นำและผู้ตามที่ดี 3) สร้างความเข้าใจตรงกันว่า การนิเทศไม่ใช่การจับผิดหรือสร้างปมด้อยให้แก่ครูอาจารย์แต่ประการใด ตรงกันข้ามกับเป็นการช่วยพัฒนาครู อาจารย์ให้มีคุณภาพและเพิ่มพูนศักยภาพของตนให้สูงขึ้น 4) สร้างความเข้าใจตรงกันว่า การนิเทศภายในโรงเรียนไม่ใช่การเพิ่มภาระงานแต่เป็นภารกิจและหน้าที่ที่ครู อาจารย์ทุกคนพึงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเกี่ยวข้อง 5) สร้างความเข้าใจตรงกันว่า การนิเทศเป็นการรวมความคิดเพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน การนิเทศเป็นการทำงานในระบบที่มักจะเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ 6) สร้างความเข้าใจให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักว่าการนิเทศจะนำไปสู่ความมั่นใจ ความถูกต้อง และจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น 7) สร้างความรู้ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนครบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมองค์การ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาองค์การ

2.2 เตรียมงานโดยอาจใช้แนวปฏิบัติในลักษณะต่อไปนี้

2.2.1 กำหนดสื่อ เครื่องมือและแหล่งทรัพยากรตามโครงการนิเทศที่จัดทำไว้ในขั้นตอนการวางแผนการนิเทศ

2.2.2 จัดการและผลิตสื่อประกอบการนิเทศ

2.2.3 กำหนดกิจกรรมการนิเทศ ตลอดจนจนถึงเทคนิคการนิเทศต่างๆ

3. ขั้นตอนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศเป็นขั้นตอนการนำโครงการนิเทศภายในโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้แล้วไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ การดำเนินการในการนิเทศภายในควรดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ เตรียมการ การลงมือปฏิบัติตามโครงการและการรายงานผลการปฏิบัติ

3.1 การเตรียมการ การดำเนินการในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 การทำรายละเอียดในการปฏิบัติงาน หมายถึง การกำหนดงานย่อยที่จะต้องปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ทราบว่าม้งานอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติ ในการจัดทำรายละเอียดในการปฏิบัติงานนั้นต้องกำหนดว่าม้งานอะไรบ้างใครเป็นผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาในการทำงาน กำกับ ดูแล ติดตามผล ปัญหาและอุปสรรคซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขและใช้เป็นแนวทางในการจัดทำรายละเอียดของโครงการอื่นๆ ต่อไป

3.1.2 การประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน

3.2 การลงมือปฏิบัติตามโครงการ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 การปฏิบัติตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ได้แก่ การที่บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานย่อยที่ระบุไว้ในโครงการ ได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.2.2 การติดตาม ควบคุมและกำกับงาน จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้ เพื่อติดตามดูแลช่วยเหลือและสนับสนุนให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผน/โครงการที่กำหนดไว้ ช่วยแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในช่วงปฏิบัติงาน การรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินโครงการ ทำให้ทราบประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานและกำหนดวิธีการแก้ไขปรับปรุงซึ่งดำเนินการลักษณะรวบรวมเอกสาร เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบทดสอบ และการออกคำสั่งหรือหนังสือเวียน เป็นต้น

3.2.3 การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในขณะปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น ดังนั้นผู้บริหารและผู้ให้การนิเทศจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญในการสร้างเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีขวัญและกำลังใจคืออยู่เสมอ สามารถดำเนินการได้โดยปฏิบัติตนเป็นเพื่อนร่วมงานและที่ปรึกษาที่ดี เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็น สร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน บำเหน็จความชอบตามเหมาะสม และสร้างการยอมรับในความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.3.1 การรายงานผลการปฏิบัติงานระหว่างการดำเนินการ เพื่อจะได้ทราบปัญหา อุปสรรคในการทำงานและรายงานความก้าวหน้าของการทำงาน อาจจะเป็นรายงานด้วยวาจาเสนอเป็นรายงาน หรือรายงานประจำเดือนทุกเดือน

3.3.2 การรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไปใช้ในการประเมินโครงการการดำเนินงานนิเทศมีวิธีนิเทศหรือกิจกรรมการนิเทศมากมายที่ผู้บริหารผู้ให้การนิเทศสามารถจะเลือกกิจกรรมแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับเรื่องหรืองานที่จะให้การนิเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้นผู้นิเทศจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมกับผู้รับการนิเทศ

4. ขั้นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ขวัญและกำลังใจ หมายถึง สภาพจิตใจและอารมณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อความตั้งใจในการทำงาน ผลกระทบนั้น อาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือองค์กร ขวัญและกำลังใจที่ดีจะต้องเพิ่มพลังการทำงานที่สูงขึ้น ซึ่งผู้นิเทศจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องสร้างเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีขวัญและกำลังใจที่ดีอยู่เสมอ โดยอาศัยทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์และการจูงใจ สามารถดำเนินการได้ โดยปฏิบัติตนเป็นเพื่อนร่วมงานและที่ปรึกษาที่ดี เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความ คิดเห็นสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน

5. ขั้นการประเมินผลการนิเทศ คือ การประเมินกระบวนการ การดำเนินงานนิเทศภายในกระทำได้โดยการนำข้อมูลการปฏิบัติงานมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่คาดหวัง หรือสิ่งที่ระบุไว้ในด้านต่างๆ การประเมินผลการนิเทศภายในจัดทำขึ้น เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2547 : 181-182) เสนอ ว่า การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนการนิเทศ
3. ขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 : 2-10) อธิบายถึงขั้นตอนการ นิเทศแบบให้คำชี้แนะเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นว่า มีขั้นตอนหลักสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ การเตรียมการก่อน การให้คำชี้แนะ เป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศ จะคอยแนะนำ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรม การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้ครูสามารถสะท้อนภาพ การปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้วิธีการ

จัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพจากการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็น ซึ่งครู ยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศ และความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รักการอ่าน รักการ แสวงหาความรู้ และจะต้องมีความพร้อมก่อนการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ ขั้นตอนการดำเนินงาน ให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะ ช่วยให้ครูนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของครู แต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือรายบุคคลอย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกัน อย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกันกับครู เป็นการพัฒนาในบริบทการทำงานในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะ การสรุปผลการให้คำ ชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้ครูได้สรุปผลการให้คำ ชี้แนะเพื่อให้ได้หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาชี้แนะร่วมกันอีกครั้งว่า ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้รับการชี้แนะ ครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกันเรื่องให้ความช่วยเหลือ อื่นๆ เช่น หาเอกสารมาให้ศึกษา ประสานงานกับบุคคลอื่นๆ แนะนำแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และรวมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน (ชัชวาลย์ ทัดศิวิชัย. 2551 : 2)

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการค้นหาความรู้ ความจริงและนำไปแก้ปัญหขององค์กรหรือสังคมนั้นๆ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้มากมาย เช่น

ทวิตต์กี นพเกษร (2549 : 39) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยประยุกต์ที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมากแต่มีปรัชญาการวิจัยเฉพาะของตนเองภายใต้กระบวนทัศน์การวิพากษ์(critical paradigm) โดยใช้การวิภาษวิธี (dialectic method) ซึ่งหมายถึงการอภิปรายถกเถียง(debate) เพื่อแก้ไขหาข้อยุติจากความเห็นสองฝ่ายที่แตกต่างกันเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

อังคณา ตุงคะสมิต (2550 : 60) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลสนเทศที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติ และการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

วิโรจน์ สารรัตนะ (2550 : 15) ยังได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ว่าผู้ถูกวิจัยได้ถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำหรือร่วมกระทำและผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2552 : 67-68) กล่าวถึงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผล ในการวิจัยชนิดนี้มีคำว่า การปฏิบัติการ (action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ อาจเป็นเรื่องที่พัฒนาแหล่งน้ำ พลังงานหรือภาวะโภชนาการ ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนคำว่า การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การนำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน

สรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ซึ่งกระบวนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสนเทศ จะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่

การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติและการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

2. หลักการ แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขนิษฐา กาญจนรังสี (2544 : 12, อ้างถึงในวัชรภรณ์ อภิวัชรางกูร. 2546 : 82-83) กล่าวถึงแนวคิดในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งเริ่มต้นจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะหนึ่งเคลื่อนที่ไปยังสถานการณ์ที่เป็นอนาคต ซึ่งไม่อาจทำนายได้ การเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์แวดล้อมนอกกระบวนการวิจัยและเกิดจากกระบวนการวิจัยรวมทั้งผู้ร่วมในการวิจัยเอง การเปลี่ยนแปลงจะต้องเก็บมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิเคราะห์และตัดสินใจในการเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่อๆ มาในกระบวนการวิจัยเสมอ กระบวนการวิจัยต้องยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้เพราะสภาพปัญหา แนวทางและกิจกรรมแก้ไขปัญหานั้น ไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพและความสามารถ ในการคิดและการทำงานร่วมกันเพื่อองค์กร ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่และจะหาได้ในอนาคตจะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มจากความรู้สึกของคนที่มีความต้องการขององค์กรแล้วเคลื่อนสู่การสร้างความสำเร็จการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองและองค์กร

4) กระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในวงจร แต่เป็นการเริ่มเพื่อนำไปสู่วงจรใหม่ ซึ่งเป็นวงจรของการแสวงหาความรู้และการกระทำโดยวงจรนี้จะดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ตราบเท่าที่คนในองค์กรยังมีส่วนร่วมกันวิจัย

Robin McTaggart (1991 : 172 – 179) กล่าวถึงหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วย 1) การดำเนินงานร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน 2) การเปลี่ยนแปลงวิถีศึกษาโดยการเข้าร่วมปฏิบัติงาน 3) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการทำงานของกลุ่ม สถาบันและสังคม 4) การปฏิบัติการ และการสะท้อนกลับ 5) การใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ 6) การสร้างความรู้ที่ได้เกิดจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติ เกิดจากการแบ่งปันจากกลุ่มทำงานและเกิดจากการพัฒนางานวิชาการ 7) การปฏิบัติที่เกี่ยวกับนโยบาย 8) การใช้วิธีการที่หลากหลายวิธีและ 9) ดำเนินการวิจัยตามทฤษฎี

จากหลักการและแนวคิดที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานในองค์การมีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วนและมีความเสมอภาคกัน

3. ประโยชน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ได้แก่

- 1) ทำให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อค้นพบมีความตรง (Validity) มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้
- 2) ทำให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นที่จะสร้างนวัตกรรมและการใส่สิ่งสอดแทรกต่างๆ (Intervention) เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สะท้อนคุณค่าในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลง
- 3) ทำให้มีความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ผู้มีส่วนร่วมหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำดำเนินการหรือเป็นสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างสังคมและเป็นคนของสังคมในขณะที่การวิจัยแบบดั้งเดิม คนของสังคม จะไม่เกี่ยวข้องกับนักวิจัยแต่คนในสังคมจะถูกพิจารณาให้เป็นผู้ถูกศึกษา (อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 65-66)

4. ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น มี 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการวิจัย เช่น Kemmis & Mc Taggart ได้แสดงขั้นตอนหลักของกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีรากฐานการพัฒนาจากแนวคิดของ Lewin โดยเฉพาะการประยุกต์ในเรื่องการกระทำตามหลัก (core activities) ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis & Mc Taggart. 1998, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301-303) ได้จำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ

1. การวางแผน (planning)
2. การลงมือปฏิบัติงาน (action)
3. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (observation)
4. การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (reflection)

แบบวงจรกิจกรรมทำวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (1998) เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในบรรดานักวิชาการหรือผู้สนใจการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากมีผู้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแบบการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแพร่หลายภายหลังจากที่ Kemmis และผู้ร่วมงานของเขา คือ Mc Taggart ได้นำเสนอวงจรกิจกรรมทำวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีรากฐานมาจากแนวคิดของ Lewin ซึ่งเป็นครั้งแรกในการประชุมเชิงวิชาการของสมาคมการวิจัยทางการศึกษาแห่งประเทศไทย ออสเตรเลีย ณ เมืองซิดนีย์ ปีคริสต์ศักราช 1980 (Elliott, 1991; Kemmis, 1982, cited in Elliott, 1991) และนับจากเวลานั้นเป็นต้นมา Kemmis และเพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัย Deakin ประเทศออสเตรเลีย (Kemmis & Mc Taggart. 1988 : 2000) ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง มีผลงานการวิจัยตีพิมพ์ เผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นจำนวนมาก แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดดั้งเดิมของ Kemmis & Mc Taggart ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

วงจรกิจกรรมดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (1998) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ การนำแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในสภาพที่พึงปรารถนา (planning) การลงมือปฏิบัติการตามแผน (action) การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และการสะท้อนกลับ (reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (re - planning) และดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหลักของการทำวิจัยที่หมุนเคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจรกิจกรรมการวิจัยในสถานที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไขปัญหา/พัฒนาผลที่กระทำในสถานที่ทำงานออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมในการวิจัยรวมพลังกันปฏิบัติงานวิจัย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนตามวงจรกิจกรรมวิจัย เชิงปฏิบัติการของ Kemmis & Mc Taggart (1998. อ้างถึงในองอาจ นัยพัฒน์. 2551 : 301-303) มีดังนี้

1. การวางแผน (planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดหมายว่าอาจเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีต

ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและอ้อมของผู้วางแผนภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยการสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหา รวมทั้งสถานการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องของความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสถานการณ์เวลานั้น

2. การปฏิบัติการ (action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสถานการณ์ในเวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะลักษณะเป็นเพียงแผนการทดลองหรือแผนชั่วคราวซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้น

3. การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพลักษณะอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือ กว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้จะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และจะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ใน

หลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” ต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทาง การสังเกตการณ์

4. การสะท้อนกลับ (reflection) เป็นการทวนระลึกถึง การกระทำตามที่เป็นที่ก่อกวนจากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผล การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ผ่านการฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงการวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเก็ลยต่อไป

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการแบ่งส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยเป็นแนวทางวิจัยที่ต่างไปจาก การวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเพราะเน้นการยอมรับหรือความเห็นพ้องจากฝ่ายชาวบ้าน ในการวิจัยชนิดนี้นักวิจัยจะต้อง 1) ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา 2) ทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นครั้งคราวเพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

บริบทของโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม

โรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 (2557 : 1- 7) บริบททั่วไปดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ตั้งอยู่ริมทางหลวง สายอำเภอ ศรีสงคราม - อำเภออากาศอำนวย ระหว่าง กิโลเมตรที่ 15-16 ตำบลบ้านข้า อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม บนเนื้อที่ประมาณ 92 ไร่ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา 2532 โดยเปิดเป็น สาขาโรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ การจัดครูอาจารย์ เข้าปฏิบัติการสอนได้รับการอนุเคราะห์จากโรงเรียนสหราษฎร์

รังสฤษดิ์ โดยมี นายคมสัน บุพศิริ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ รักษาการ
ผู้บริหารโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2533 ชาวตำบลบ้านเช่า ได้สร้างอาคารเรียนขนาด 4
ห้องเรียน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนบ้าน
เช่าพิทยาคม เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2534 มีนายทองเปลว แวงโสธรณ์ ตำแหน่งอาจารย์ 1
ระดับ 4 ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหาร ปัจจุบัน นายพิทักษ์ คະปัญญา ผู้อำนวยการโรงเรียน
นายสุรพล บุญมีทองอยู่ รองผู้อำนวยการโรงเรียน

1.2 เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6
ปัจจุบันมีนักเรียน รวม ชาย 204 คน หญิง 257 คน รวม 461 คน

1.3 ข้อมูลบุคลากร ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน
1 คน ครูผู้สอน 27 คน บุคลากรอื่น 3 คน

1.4 มีเขตพื้นที่บริการ 17 หมู่บ้าน ได้แก่

ตำบลบ้านเช่า บ้านเช่าหมู่ที่ 1,2,9,10,12 บ้านขามเปี้ยใหญ่ หมู่ที่ 3,11
บ้านขามเปี้ยน้อย หมู่ที่ 4,13 บ้านดอนมดแดง หมู่ที่ 5 , บ้านดงหนองบัวหมู่ที่ 6 บ้านนา
หนองยาวหมู่ที่ 7 , บ้านท่าโขงหมู่ที่ 8 ตำบลบ้านสามผง บ้านปากยาม ตำบลท่าบ่อสงคราม
บ้านดอนแดง หมู่ที่ 3 ,บ้านดอนมะจาง หมู่ที่ 2 , บ้านดอนสมอ หมู่ที่ 1,7

2. วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา คติพจน์ คติธรรม

วิสัยทัศน์ สร้างโอกาสทางการศึกษา พัฒนาผู้เรียน ให้เก่ง ดี มีสุข เสริมสร้าง
ทักษะชีวิตเต็มศักยภาพ อนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย ระดมสรรพกำลัง พัฒนาคุณภาพสู่
มาตรฐาน คติพจน์ ประพฤติดี มีพลานามัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาชุมชน

คติธรรม จิตดี ทนดี สุขาหิ (จิตที่ฝึกฝนดีแล้วย่อมนำสุขมาให้)

3. เป้าประสงค์

1. ให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมตามหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544 และ
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2. มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย
3. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์
4. มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์
5. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติและเป็นกำลังสำคัญของชาติ

4. สภาพปัญหา

4.1 สภาพโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม ตำบลบ้านข้า อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จากผลการดำเนินงานในปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าภาพรวมด้านคุณภาพของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าเป้าหมายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูส่วนมากไม่มีการเตรียมตัวก่อนสอน กิจกรรมการเรียนการสอนยังเน้นให้นักเรียนท่องจำและครูใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนในการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองยังมีน้อย

4.2 ปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจากผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบสอง เมื่อวันที่ 1-3 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ระบุในมาตรฐานที่ 5 ด้านผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ ควรได้รับการพัฒนาให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ซึ่งสถานศึกษาควรมีมาตรการควบคุมคุณภาพ และควรดำเนินการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานเพื่อสนองความต้องการและความสนใจที่เป็นระบบกลุ่มหรือเป็นทีม โดยมีครูเน้นกระบวนการที่หลากหลาย รวมทั้งสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนที่หลากหลาย รวมทั้งการประสานความร่วมมือพัฒนาในแต่ละด้านให้ครอบคลุมโครงสร้าง ตามโอกาสและความเหมาะสม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน). 2552 : 7-13) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องพัฒนาให้ครูมีศักยภาพในเรื่องดังกล่าวเพื่อจะได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระต่างๆ เพื่อจะช่วยให้ นักเรียนมีองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น

5. แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

โรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม ได้จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนดังนี้

5.1 ห้องสมุด เป็นอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนและบุคลากรได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีหนังสือหลายประเภท มีสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ห้องสื่อมัลติมีเดีย เปิดให้ใช้ได้ตลอดเวลา มีการจองเวลาการใช้เพื่อไม่ให้เวลาตรงกัน

5.2 ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นห้องที่อยู่ในอาคารเรียน จัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ และให้นักเรียนเข้าใช้ในการศึกษาหาความรู้

5.3 ห้องคอมพิวเตอร์ เป็นห้องที่อยู่ในอาคารเรียน จัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และให้นักเรียนเข้าใช้ในการสืบค้นข้อมูล ศึกษาหาความรู้

5.4 ห้องศิลปะ เป็นห้องที่อยู่ในอาคารเรียน จัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระศิลปะและให้นักเรียนเข้าใช้ในการศึกษาหาความรู้

5.5 ห้องสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นห้องที่อยู่ในอาคารเรียน จัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และให้นักเรียนเข้าใช้ในการ ศึกษาหาความรู้

5.6 ห้องภาษาต่างประเทศ เป็นห้องที่อยู่ในอาคารเรียน จัดขึ้นเพื่อใช้ในการบริการบุคลากรและให้นักเรียนเข้าใช้ในการศึกษาหาความรู้

5.7 ห้องคณิตศาสตร์ ลักษณะห้องจัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ มีการจัดโต๊ะเก้าอี้ มีสื่อต่างๆ เกมส์ ป้ายนิเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จัดไว้อย่างครบครันพร้อมใช้งานตลอดเวลา

5.8 ห้องภาษาไทย ลักษณะห้องจัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ มีการจัดโต๊ะเก้าอี้ มีสื่อต่างๆ ทั้งเป็นป้ายนิเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จัดไว้อย่างครบครันพร้อมใช้งานตลอดเวลา

5.9 ห้องสุขศึกษาและพลศึกษา ลักษณะห้องจัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ มีการจัดโต๊ะเก้าอี้มีสื่อต่างๆ ทั้งเป็นป้ายนิเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จัดไว้อย่างครบครันพร้อมใช้งานตลอดเวลา

ตาราง 1 ข้อมูลผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

แหล่งเรียนรู้	ผู้รับผิดชอบ
ห้องสมุด	นางสาววนลี นิลชัย
ห้องวิทยาศาสตร์	นายพจนาด แแดงพิบูลย์
ห้องคอมพิวเตอร์	นางรัชฌิยา มุลชัย
ห้องศิลปะ	นางสาวดวงพร สุธรรม

ตาราง 1 (ต่อ)

แหล่งเรียนรู้	ผู้รับผิดชอบ
ห้องสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	นายจากรุวัฒน์ บุญทอง
ห้องภาษาต่างประเทศ	นางลัดดาวัลย์ ตาระบัตร์
ห้องภาษาไทย	นางระริน งามยจันทร์ศรี
ห้องสุขศึกษาและพลศึกษา	นายภาณุลักษณ์ มังคละศิริ
ห้องคณิตศาสตร์	นางพรรณี ฤชากุล

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า โรงเรียนมีปัญหาในการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา หลายด้าน เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนในการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองยังมีน้อย เนื่องจากครูยังขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานจึงเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เพราะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ การวางแผนการศึกษาค้นคว้า สำรวจ ทดลองฝึกปฏิบัติในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น มาใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและเป็นการค้นพบความรู้ใหม่ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและฝึกฝนให้มีทักษะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ทศพร สิทธิธนชัย (2552 : 193-200) ศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนอู่เม้าประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า 1. สภาพและปัญหาในการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนอู่เม้าประชาสรรค์ สภาพปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการจัดแหล่งเรียนรู้ มีนโยบาย แผนการดำเนินงาน และโครงการในการจัดแหล่งเรียนรู้ ปัญหาที่พบขาดการนิเทศและติดตามการจัดแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

งบประมาณที่จัดสรรให้กับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียนยังน้อย ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ บุคลากรที่รับผิดชอบมีภาระงานมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการให้บริการ ยังขาดการสนับสนุนเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ตามงานที่รับผิดชอบ แหล่งเรียนรู้ในภาพรวมมีสภาพแวดล้อมสะอาดและปลอดภัยในการศึกษาหาความรู้ ปัญหาที่พบ ยังมีห้องโสตทัศนศึกษาเป็นสถานที่ที่ยังไม่เหมาะสมในการฝึกปฏิบัติ 2. แนวทางการดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ประกอบด้วย ผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการประชุมวางแผนปฏิบัติการพัฒนานำมาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 3. ผลการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

1. การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งสภาพแวดล้อม จำนวนทรัพยากรและคณะกรรมการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก
2. สถิติการเข้าใช้บริการแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
3. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ผลจากการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ทำให้คณะครูในโรงเรียนได้รู้จักและเข้าใจกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่การดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามความต้องการ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด จนก่อให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

อัศวิน งามผาโล (2552 : 102) ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน

2. ปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับ น้อย ทุกด้าน

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 มีความคิดเห็นว่า สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. คิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 ที่มีประเภทโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

เกษมสันต์ ศรีคำแหง (2553 : 139 – 143) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพโรงเรียนบ้านโคกก่องสหมิตรวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า 1. สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านโคกก่องสหมิตรวิทยาคาร มีการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนแต่ไม่ครอบคลุมทั้งระบบการปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามแผนขาดการนิเทศติดตามผลอย่างจริงจัง การบริหารและการจัดการการใช้แหล่งเรียนรู้ยังขาดประสิทธิภาพ การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่เต็มศักยภาพใช้ประโยชน์ไม่ตรงตามความต้องการ การให้บริการสำหรับครูและนักเรียนส่วนใหญ่ยังมีน้อยขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอ ขาดกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนยังใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่น้อย นักเรียนยังมีพฤติกรรมการใช้แหล่งเรียนรู้น้อยงบประมาณในการสนับสนุนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ระดับปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาระดับปัญหาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนด้านบุคลากรและการให้บริการ และด้านงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ ตามลำดับ 2. แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพโรงเรียนบ้านโคกก่องสหมิตรวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 1. กิจกรรมสร้างความตระหนัก ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์และสอบถามสภาพและปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ประชุมชี้แจงกรอบการวิจัยและเสนอสภาพและปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2. กิจกรรมสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ การศึกษางานสถานศึกษาต้นแบบ ประชุมวางแผนสรุป แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ดำเนินงานปรับปรุงพัฒนาตามกิจกรรมโครงการที่กำหนดไว้ตามแผน และการนิเทศติดตามประเมินผล 3. ผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านโคกก่องสหมิตรวิทยาคาร พบว่า 1) สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนด้านวิชาการและส่งเสริมวิชาการตามความคิดเห็นของครู นักเรียนสูงขึ้น 2) ระดับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ครู นักเรียน มีความคิดเห็น

เกี่ยวกับระดับความสำเร็จของการดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ครู นักเรียนมีความพึงพอใจต่อความสำเร็จของการดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนก่อให้เกิดการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายและประสพผลสำเร็จในการดำเนินการหลายด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดแผนในการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากขึ้น ด้านบุคลากรมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีในโรงเรียนสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีความสนใจในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลายใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

นางศศิ์ ราชมณี (2553 : 114 – 118) ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านจวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลงนคร เขต 3 พบว่า 1. สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านจวน ก่อนการพัฒนาด้านกายภาพมีแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ บริเวณบางแห่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนได้ โดยเฉพาะบริเวณที่สามารถดำเนินการตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บริเวณที่ล้อมหน้าโรงเรียนที่สามารถใช้เป็นที่ทำนาในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี บริเวณบ่อซีเมนต์จัดเป็นที่เลี้ยงปลา และบริเวณรอบๆ อาคารเรียนที่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า โดยให้ครูและนักเรียน เข้ามาจัดดำเนินการโครงการต่างๆ จึงเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน แต่บริเวณดังกล่าวยังไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความสูญเปล่าทางทรัพยากรธรรมชาติ นักเรียนไม่สามารถเข้าไปแสวงหาความรู้ให้เกิดประโยชน์ บริเวณ อาคารเรียน ไม่มีบรรยากาศที่ร่มรื่น ทำให้ขาดบรรยากาศต่อการอยากเรียนรู้ โรงเรียนจึงต้องใช้บริเวณให้เกิดประโยชน์ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ โรงเรียนมีห้องและอุปกรณ์ การเรียนการสอน คอมพิวเตอร์และวิทยาศาสตร์ไม่เพียงพอ ทำให้นักเรียนไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้ดีเท่าที่ควร หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาโดยจัดเป็นจุดความรู้ให้นักเรียนและครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้ 2) วิธีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านจวน ผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การศึกษาดูงาน การแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งเงินทุนภายนอก การสร้างทีมงานโดยให้มีกิจกรรมย่อย คือ การให้ความรู้ การมอบหมายงาน การนิเทศติดตามเพื่อพัฒนาปรับปรุง ผลการพัฒนาทั้งสองวงรอบ พบว่า

ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสร้างทีมงาน จัดทำจุดความรู้ทั้ง 4 จุดการเรียนรู้ได้แต่ยังไม่สมบูรณ์ โดยมีประเด็นที่ต้องพัฒนาได้แก่ จุดขึ้นชมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องกำจัดหอยเชอร์รี่ก่อนปักดำ และจุดปรับ ภูมิทัศน์กำจัดขยะต้องดำเนินการให้ต่อเนื่องและสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการพัฒนา จนประสบผลสำเร็จ 3) ผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการ เรียนรู้ โดยใช้กลยุทธ์การศึกษาดูงาน การแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งเงินทุนภายนอก และการสร้างทีมงานได้ส่งผลให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย มีความเข้าใจสามารถดำเนินการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการทำงานเป็นทีม ทำให้ผู้ร่วม วิจัย นักเรียนและชุมชน มีระดับความพึงพอใจการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัด การเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ตลอดจนได้รับความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น จนก่อให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับจากผู้มาเยี่ยมชม

ัญลักษณ์ ศรีสร้อย (2555 : 144 – 145) ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริม การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 พบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนบ้านคำแหง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ โรงเรียน ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียน ผลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเสนอเป็น 2 ประเด็น คือ 1) สภาพของการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนจัดบรรยากาศส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ไม่เอื้อต่อการเข้าบริการ มีคอมพิวเตอร์ สำหรับ สืบค้นหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ครูผู้รับผิดชอบ กำหนดตารางส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนค่อนข้างน้อย ครูผู้รับผิดชอบบางห้อง ให้บริการไม่ค่อยประทับใจผู้เข้าใช้บริการ และขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 2) ปัญหาครูผู้รับผิดชอบไม่มีความรู้และทักษะนำมาส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบไม่ค่อยได้รับการอบรมให้มีความรู้และทักษะนำมา ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้โรงเรียนไม่ สม่าเสมอ โรงเรียนส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนไม่สม่ำเสมอ โรงเรียนไม่มีการ นิเทศภายในนำมาปรับปรุงส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 2. แนวทางการส่งเสริม การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำแหง จากการประชุมวางแผนของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ที่ประชุมมีมติให้กำหนดแนวในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำแหง

ด้วยแนวทางต่างๆ ดังนี้ 1) การศึกษาดูงานนอกสถานที่จากโรงเรียนตัวอย่าง 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 4) การนิเทศภายใน 3. ผลการติดตามประเมินผลการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำแหง จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคำแหง ปรากฏดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจในการจัดแหล่งเรียนรู้ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้วิจัยมีการให้ความร่วมมือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหาในการประชุม ตระหนักเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบให้เอื้อต่อการให้บริการ 2) การให้บริการแหล่งเรียนรู้ 8 แหล่งเรียนรู้ จากการสอบถามความคิดเห็นต่อการให้บริการจากแหล่งเรียนรู้โรงเรียนบ้านคำแหง ก่อนการส่งเสริม พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับน้อย หลังการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 3 แหล่งเรียนรู้ คือ สวนสมุนไพร แปลงสาธิตการเกษตรและเรือนเพาะชำ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงมีมติให้ดำเนินการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในวงรอบที่ 2 โดยใช้แนวทางในการพัฒนา คือ การมอบหมายให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พบว่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ทำให้มีความคิดเห็นการให้บริการจากแหล่งเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นจากวงรอบที่ 1

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ไทเลอร์ (Tyler. 1997 : 117 – A) ได้ทำการศึกษาเพื่อ (1) กำหนดว่าผู้บริหารการศึกษา กัดค้นผู้เชี่ยวชาญทางสื่อให้เซ็นเซอร์หรือเข้มงวดต่อวัสดุของศูนย์สื่อห้องสมุดโรงเรียนหรือไม่ (2) เพื่อกำหนดว่าผู้เชี่ยวชาญทางสื่อถูกผู้บริหารขอร้องให้ย้ายวัสดุการสอนออกจากห้องของศูนย์สื่อหรือไม่และ (3) เพื่อกำหนดว่าผู้เชี่ยวชาญทางสื่อปฏิบัติการเซ็นเซอร์ด้วยตนเอง ในการเลือกหาหนังสือและวัสดุการสอน เพราะความกดดันจากผู้บริหารหรือไม่ วิธีการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางห้องสมุดโรงเรียน จำนวน 119 คน จาก 6 ตำบล ในเขตรัฐจอร์เจีย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสำรวจในรูปแบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางสื่อ ไม่ได้รู้สึกถูกกดดันจากผู้บริหารการศึกษาให้เซ็นเซอร์หรือจำกัดเข้มงวดวัสดุของศูนย์สื่อห้องสมุดโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทางสื่อส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกขอร้องจากผู้บริหารให้ย้ายหรือเข้มงวดวัสดุการสอนออกจากห้องของศูนย์สื่อ ผลการศึกษา

ยืนยันว่าผู้เชี่ยวชาญทางสื่อไม่ได้ปฏิบัติการเซ็นเซอร์ด้วยตนเองในการเลือกหาหนังสือและวัสดุการสอน เพราะความกดดันจากผู้บริหาร

ฟิลด์ (Field, 2002 : 3636-A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมของศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกของกลุ่มโรงเรียนในนครเท็กซัส ที่มีต่อการปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียน การเข้าเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนทุกคน บุคลากรทางวิชาชีพ ณ ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกในฤดูใบไม้ผลิ ปีการศึกษา 2001 ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน โดยใช้ระเบียบการวิจัยหลายวิธี เพื่อให้ข้อค้นพบมีความเข้มแข็ง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอน ข้อมูลจากแบบสำรวจไม่ได้นำมารวมกัน จากประเภทของผู้ตอบแล้วนำมาประกอบกันภายใต้ข้อคำถามของแบบสอบถามที่แยกกัน ผลการศึกษามารายงาน มีการใช้เทคนิคหลายอย่างที่เหมาะสม สารเทศที่เล่าสั้นๆ ได้นำมาอ้างโดยตรงภายใต้แต่ละหัวข้อ เพื่อนำมาเสนอภาพของศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกของกลุ่มโรงเรียนอิสระในนครเท็กซัส เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจเข้ากับการสังเกตและข้อมูลทางประชากรศาสตร์เกี่ยวกับโรงเรียน บุคลากรและนักเรียนแล้ว ข้อค้นพบเปิดเผยว่า นักการศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอาใจใส่ ที่สร้างความผูกพันอย่างใกล้ชิดและให้ความเคารพ ระหว่างนักเรียนและบุคลากร ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเปิดเผยว่า มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มมากขึ้นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน การเข้าเรียนและระดับของคะแนนนักเรียน

Brayboy – Locklear (2003 : 1158 - A) ได้ศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีผลต่อการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนเชื้อสายอเมริกันดั้งเดิม จากโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยยึดกรอบความคิดจาก Resilicncy Theory ของ Henderson และ Milstien เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลการเรียนล้าหลังกว่านักเรียนกลุ่มอื่น โดยเลือกศึกษานักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 50 คน จาก 3 โรงเรียน การเก็บข้อมูลใช้แบบทดสอบวัดความสามารถคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ และแบบวัดแรงจูงใจสำหรับการเรียนให้ดีที่สุดและใช้การสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์คะแนนแรงจูงใจในการเรียนให้ดีที่สุด แตกต่างกันและจากการสัมภาษณ์ก็ได้ผลอย่างเดียวกัน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ดีที่สุด แตกต่างกันและจากการสัมภาษณ์ก็ได้ผลอย่างเดียวกัน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความเอื้ออาทรและมีการสื่อสาร ความคาดหวังที่ดีต่อนักเรียนเชื้อสายอเมริกาดั้งเดิมจะมีเพิ่มให้นักเรียนมีโอกาสกลับตัวเรียนให้ดีขึ้น

McGinnis (2007 : Abstract) ได้ศึกษาเทคนิคการจัดการพฤติกรรมใน แหล่งเรียนรู้ชั้นมัธยมศึกษา จุดมุ่งหมายการศึกษารายกรณี(Case Study) ครั้งนี้เพื่อสำรวจ และตัดสินใจ ใช้เทคนิคต่างๆ ในการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพที่สุดและการนำไป ปฏิบัติ “แย่ที่สุด” (The worst) (คำพูดของครูที่ปรึกษาของฉัน) แหล่งเรียนรู้ในชั้นเรียน วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนทั้งหลายที่ไร้ความสามารถต่างๆ กัน โดยใช้การวิจัยและ วารณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature) ร่วมกับวินัยในชั้นเรียนกับการจัดการอย่างต่อเนื่อง ผลการสังเกตความก้าวหน้าทั่วไปของนักเรียนจากการรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตที่ไม่ เป็นทางการในการฝึกปฏิบัติ จัดการพฤติกรรมที่หลากหลายที่แสดงถึงการปรับปรุงชั้นเรียน และนักเรียนที่ไม่พัฒนา ผู้ร่วมในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยนักเรียน 14 คน เป็นผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 9 คน ในการศึกษา พบว่า นักเรียนต้องการกฎระเบียบและกิจวัตรประจำวันในชั้น เรียนที่ทำซ้ำอย่างถาวร ช่วยให้เป็นรูปแบบเพื่อให้เกิดความกลมกลืนในชั้นเรียนมากขึ้น จากการช่วยเหลือของนักเรียนในการสร้างชุมชน ชั้นเรียนด้วยการสร้างพฤติกรรมเล็กๆ น้อยๆ แหล่งนี้ จบด้วยการกระทำที่ดีที่สุด

อูหยางและคณะ (Youwen Ouyang, 2009 : Abstract) ได้ศึกษาโอกาสต่างๆ ในการนำเสนอเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา โครงการไซเบอร์ ทีม (cyber TEAM project) ให้ศึกษาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computer Science(cs)) สร้างฐานเว็บไซต์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชั้นเรียนมัธยมศึกษาหนึ่งในแหล่งเรียนรู้นี้ คือ เครื่องมือตรวจสอบแหล่งแผ่นดินไหวอย่างรวดเร็ว(Flash-based Earthquake Location Tool (FELT)) เป็นอุปกรณ์อยู่ใน Actionscript 3.0.ซึ่งให้ลูกข่าย (Client) ทำงานอยู่ใน Flash Player เพื่อแสดงการคำนวณออกมา โดยการปฏิสัมพันธ์กับแผนที่กูเกิล (Google Maps API) โหลดข้อมูลภาพและเสียงออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันและสร้างภาพตัดออกมาในจอ ทุกอย่างเป็นเซิร์ฟเวอร์ที่เชื่อมต่อกันอย่างเป็นอิสระ ตัวอย่างในการใช้ FELT เช่น ในงานวิจัย นี้อธิบายว่าโครงการไซเบอร์ทีม ได้พัฒนาประสบการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างมี ความหมายแก่นักศึกษาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการ เรียนรู้ในโลกยุคใหม่ จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มในการเรียน มีความเข้าใจ และต้องการที่จะเรียนรู้ สามารถวางแผนการเรียนและกำหนดเป้าหมายในสิ่งที่ตนต้องการ เรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ แสวงหาแหล่งเรียนรู้ในเรื่องที่ตนต้องการเรียนรู้ เลือกวิธีการ

เรียนรู้ เป้าหมายสำคัญในการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมีมากมายหลายประเภท ทั้งนี้เนื่องจากการบริหาร การจัดแหล่งเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยต้องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามความต้องการ ความสามารถ ความสนใจและความถนัด จนก่อให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี